

רגע לפני סיום חג החנוכה, ערכתני כמה נקודות מתוך מאמר של הרבי על חנוכה.
ה' הטוב יכפר בעדי אם טעיתי בהבנה, עריכה או הנגשה ושיהיה לכולנו חג שמח ומאיר.

חנוכה תשי"ב, 1951 הוא החנוכה הראשון מאז עלה הרבי מלובביץ על כס נשיאות חב"ד.
בשבת פרשת וישב תשי"ב אמר הרבי מאמר שמתחיל ומסתיים עם ביאור על 'וישב יעקב' אבל תורף
המאמר מבאר את חנוכה החסידי. הנה כמה ראשי דברים, עד כמה שהבנתי משגת.

א. בשלשה דברים מתייחד נר החנוכה מנרות השבת ונר המקדש.

נר שבת ונר המקדש זמן הדלקתם הוא לפני שקיעת החמה, לפני החושך. את נר המקדש יש להדליק
מפלג המנחה שזה זמן רב לפני השקיעה ונר שבת אסור להדליקו אחרי השקיעה - נר חנוכה יודלק דווקא
משתשקע החמה. כשחשוך.

נר שבת ונר המקדש מדליקים בתוך הבית, אל מנורת המקדש לא הייתה גישה למי שאינו כהן ואף
הכהנים נכנסו רק עם סיבה ולא 'ביאה ריקנית' כדברי הרמב"ם, ונר שבת מיועד כדי לשמור על שלום
הבית שלכן יש להדליקו בחדר שבו אוכלים - נר חנוכה יודלק דווקא בחוץ או לכיוון החוץ.

נר שבת ונר המקדש יודלקו בצד ימין, מנורת המקדש הייתה בדרום, כלומר ימין. וכן נר שבת יש ענין
שיהיה בצד ימין (ככל האפשר כשיש אופציה, כך מובא בקבלה, משנת חסידים וסידור האריז"ל) - נר
חנוכה, דווקא בשמאל.

שלשה שינויים מהותיים שאף דומים הם במהותם. שמאל-חושך-חוץ. לעומת ימין-אור-פנים.

לשינוי מהותי יש סיבה מהותית.

מהי אם כן הסיבה המהותית, מה יש במהות הסיפור של חנוכה שמביא את התנאים הללו של שמאל-
חושך-חוץ.

ב. בחסידות מובא רבות הדיוק של 'להשכיחם תורתך' מתוך 'ועל הניסים'. רוצה לומר, גזירת
היוונים הייתה על היות התורה תורת ה'. לא הייתה להם בעיה עם התורה כחכמה, כמתודה,
כשיטה וכדברי טעם או הדרכה לחיים, הייתה להם בעיה עם היות התורה תורת ה'.
מה זה אומר?

זה אומר שהאדם שלומד את התורה יודע לפני אחרי ותוך כדי שזוהי תורת ה', הוא לומד אותה כי היא חכמתו של הבורא, הוא יקיים את הנאמר בה כי כך ציווה ה'.
'להעבירם מחוקי רצונך' אנו אומרים בהמשך ל'להשכיחם תורתך'. מצוות התורה מחולקות לשלשה סוגים. משפטים, עדויות וחוקים.
משפטים היינו יודעים גם ללא התורה, הלא הם המצוות המובנות על פי שכל לכל בר דעת. למשל, לא תגנוב, לא תרצח ולא תנאף. וכבר אמר רבי יוחנן במסכת עירובין: אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה.

עדויות אף הם מובנות על פי שכל מרגע, הלא הם המצוות המהוות עדות לאירועים שקרו. למשל שבת על ששבת ה' מכל מלאכתו. מצות על שום הבצק שלא החמיץ וסוכות למען יידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים.

חוקים הם אלו המצוות שלא נתנה לנו סיבתם וטעמם. כמו למשל טומאה וטהרה אותם אנו מקיימים כי ככה, כי ה' ציווה. וכבר אמר רבי יוחנן בן זכאי במדרש רבה: לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי דכתיב "זאת חוקת התורה".

גזירה היוונים לא הייתה על המצוות ההגיוניות, לא על המשפטים ולא על העדויות. גזירתם הייתה להעבירם מחוקי רצונך דווקא. ולא רק מהחוקים עצמם, אלא מעצם הקיום של כל מצוות התורה כאילו הם חוקים. שכן, אנו מקיימם את מצוות ה' לא כי אנו מבינים אותם אלא כי כך ציוונו ה', כמו שמביא רש"י בתורה על המילים 'ריח ניחוח לה' - נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני. ועם זה היוונים לא יכלו לחיות.
בקיצור, הבעיה שלהם הייתה עם חוקי רצונך ותורתך.

יתירה מכך, אומר הרבי והנה ציטוט מספר המאמרים: "אמנם עיקר המכוון של היוונים היה לבטל מישראל כללות הענין דלימוד התורה וקיום המצוות, והיינו, שעל ידי זה שבתחילה יתבטלו ישראל מלימוד התורה מצד היותה תורת ה', וכן מקיום חוקי רצונך, הרי זה יביא לביטול כללות ענין התורה ומצוות".
הרבי בעצם אומר פה שלתורה ולמצוות בלי קשר להיותם תורת ה' וחוקי ה' אין קיום, בטח לא לטווח ארוך. לא קל לעיכול? אבל דומני שהמציאות וההיסטוריה די תומכת בזה, כשיהודים

התחילו לקיים מצוות רק כשמוכן להם ונוח להם, וללמוד תורה כי יש בה דברי טעם וזו חכמה נפלאה, לא לקח הרבה זמן והם נשאר בלי כלום.

הרבי מביא פה ווארט נפלא מחמיו, הרבי הריי"ץ על דברי הגמרא בשבת "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה". פשוטם של דבר די ברור, יצר הרע יודע שלומר ליהודי לעבוד עבודה זרה לא יצליח, אז הוא מתחיל להסיט אותו בעבירה קלה, מתחיל בקטן, שלב אחרי שלב. הרבי הריי"ץ נכנס לעומק ואומר, יצר הרע בכלל לא אומר לך לעשות עבירה, הוא אומר עשה מצווה, אבל 'עשה כך - טו אזוי'. כלומר, עשה כי אתה מבין, עשה כי זה הגיוני לך, עשה כי זה מקובל ונכון בעיניך מצד השכל ולא מהיותם רצון ה'. אפילו ללמוד תורה יחד עם היהודי הוא מוכן בתנאי שזה יהיה כי יש בה הגיון שכלי, ובאידיש אמר הרבי "איך וועל אויך לערנען צוזאמן מיט דיר" וכך בלי לגרום לו לעבור אף לא עבירה אחרת יוביל אותו לעבודה זרה, כי בעצם זה הרי כבר עבודה זרה, כי כשאתה עובד כי כך הבנת, הרי שאתה עובד את עצמך ומה זה אם לא עבודה זרה.

אם כן, ידוע מה רצו היוונים. אבל מה עשו החשמונאים? מה הייתה מלחמתם?

ג. מלחמת החשמונאים הייתה על מה שמוגדר 'למעלה מטעם ודעת'. למעשה, גזירת היוונים הייתה בעיקר על ה'למעלה מטעם ודעת' שהרי כאמור לעיל לא הייתה להם בעיה עם מה שמוכן בטעם ודעת. החשמונאים אם כן נלחמו כדי להישאר יהודים של למעלה מטעם ודעת. איך הם עשו את זה? ובכן, במלחמה לא הגיונית בעליל, מלחמה של למעלה מטעם ודעת. במשפט אחד: מלחמה של למעלה מטעם ודעת כדי לשמר את הלמעלה מטעם ודעת.

בזרזון החסידי הרי זה ידוע כ'כוח המסירות נפש'. מסירות נפש איננה הגיונית, טבע האדם, שכלו והגיונו לא מקבלים נכונות לחדול להתקיים למען קיום של דבר אחר. מסירות נפש במונח הכי פשוט שלה היא היא נכונות למות למען המטרה. אין בזה הגיון, אין בזה שכל, זהו למעלה מטעם ודעת בהגדרה.

נכונותם למסור את הנפש במלחמה לא הגיונית של מעטים וחלשים אל מול רבים וחזקים הייתה מלחמה של למעלה מטעם ודעת כדי לנצח ולהשאיר אצל היהודים את 'תורתך וחוקי רצונך'.

יתירה מכך: הפעם היה בזה אתגר גדול יותר שכן לא היה ברור שזו הדרך. היו מספיק סיבות לספק האם אכן למסור את הנפש, כי א. מצוות שבת ומילה אינן מג' המצוות שעליהן נאמר 'יהרג

ואל יעבור'. וב. נכון, הייתה זו שעה של שמד, ובשעה של שמד הרי שקיים החיוב להיהרג ולא לעבור בכל המצוות וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה: בשעת הגזרה, והוא שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר וחבריו ויגזור גזרה על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות. אבל עדיין, לא ברור שיש ענין לצאת למלחמת התאבדות לא הגיונית.

עוד יותר, גזירת היוונים הייתה בדרך התחכמות שכן לא היה ברור שהיוונים באו לעקור את התורה והמצוות, כי במוצהר הם 'רק' גזרו על כמה מצוות ולא על כל התורה ועיקרי היהדות. וכשהגזירה מתחכמת הרי שמלחמת החשמונאים גם הצריכה התחכמות. כלומר, יש מצב שיהודים יראי שמים יטענו ויאמרו שאין מקום למלחמה לא רק מצד השכל וההיגיון האנושי אלא אף בהיגיון יהודי תורני, אין מקום למלחמה. ובדברי הרבי הרי שזה לא רק מאבק למעלה מטעם ודעת גשמי אלא אף למעלה מטעם ודעת דקדושה מה שדורש מסירות נפש ברמה הגבוהה ביותר.

ד. מסירות נפש זו השיגה, הגיעה ועוררה את האהבה העצמית של הקב"ה לישראל. מה זה האהבה עצמית? זו אהבה שאינה תלויה כלל במעשה של האדם. זו האהבה שמתעוררת בתפילת נעילה של יום כיפור. זו האהבה שלא רואה בעיניים, לא את העבירות ולא את המצוות, זה עצם מול עצם. עצמותו של הקב"ה נוגע בעצמותו = עצם היותו של היהודי. זוהי אהבה שהיא למעלה מטעם ודעת. לא בקלות מעוררים את האהבה הזאת, צריך לזה מסירות נפש שאף היא למעלה מטעם ודעת. לא כל מסירות נפש מעירה את הנקודה הכי גבוהה, פנימית, נקיה ועמוקה של האהבה הזאת, מסירות נפש של למעלה מטעם דקדושה היא שמגיעה לרמת האהבה הזאת, לנקודה הגבוהה הזאת.

החשמונאים השיגו את זה, הגיעו לזה.

זו הסיבה שנס פך השמן היה כל כך מפנק. הלא על פי טעם ודעת היו יכולים להסתדר עם שמן שאינו טהור, שהרי חז"ל קבעו במסכת פסחים 'טומאה הותרה בציבור' כלומר, שכשזה משהו של כל הציבור אפשר להשתמש גם בשמן טמא. וכשכבר מצאו היה יכול להיות שימצאו כד גדול במקום כד קטן, ואז היה נותן את שמנו שמונה ימים בלי כל היזקקות לנס, אבל הקב"ה פינק בנס מדויק, כל יום, שמונה ימים. כי ככה, כי (פינקו אותו?) עוררו אצלו את האהבה הזאת של למעלה מטעם ודעת.

ה. והיה פה עוד משהו, ובהקדמה: לא סתם נרות המקדש והשבת הם בתוך הבית, בימין ובאור, כי לא קל להביא אור אל החושך, השמאל והחוץ. יש סכנה שנקראת 'יניקת החיצונים'. כי ככה זה, כשהחושך גדול, יש מי שמקטרג על האור, יש אפילו מי שינצל את האור כדי להביא עוד חושך (אגב, רואים את זה במוחש).

כמה נעים להביא ולהדליק אור בבית ובבית הכנסת, אבל בחוץ ובחושך, במקומות שיש לזה התנגדות לא כל כך קל.

נר חנוכה מתייחד בזה שיש לו יכולת אלוקית שאין לאור אחר והיא להאיר את החושך, את החוץ ואת הצד השמאלי. למה? כי מקורו גבוה מאוד. הנה כך כתב הרבי הרש"ב (רבי שלום דובער שניאורסון מלובביץ) בספר המאמרים עטר"ת 'וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בכח מסירות נפש שלהם, שמסרו נפשם בפועל ממש על התורה, המשיכו אור מעצמות אור אין סוף לתקן בחינת השמאל'.

אז למה השינוי המהותי של נר חנוכה מנר שבת ונר המקדש? כי בנס חנוכה היה משהו מהותי אחר. היה שם המשכה של אהבה עצמית שלמעלה מטעם ודעת מעצמות אור אין סוף, אהבה שיש בה את היכולת לתקן את החושך, השמאל והחוץ.